

olika resandeorganisationer i Norge och Sverige och med enskilda resande. Dessutom har vi samarbetet med flera olika projekt med inriktning på resandefolket.

Vi har arbetat med referensgrupp som egentligen varit en arbetsgrupp och styrgrupp. Vi har genomgående haft møtegodtgjørelse och reseersättning till de resande som varmed i arbetet. Samma nivå som politiker i fylkeskommuner. Inte mycket ersättning men åtminstone en markering

Østfoldmuseene Halden historiske Samlinger har arbetat med Romanifolket/taternes kultur och historia i det norsksvenska gränsområdet sedan 2007. Verksamhet har bedrivits i både Norge och Sverige och med fokus på resandefolket som en migrerande nordisk grupp.

Denna bild togs i anslutning till ett möte vi hade med Liv Andersen och Bernt Eide som arbetade med reisende i Buskerud. I anslutning till att de besökte oss i Halden kom NRK Østfold på besök för att få veta mer om arbetet.

Flera av de projekt vi samarbetat med har drivits av enskilda resande. I dessa samarbeten har vi försökt dela med oss av våra kunskaper kring intervjuer och insamling av kunskap om materiella om immateriella kulturminnen.

Grunden i arbetet har varit ett samarbete mellan museum och resandefolket. Det har varit ett samarbete med

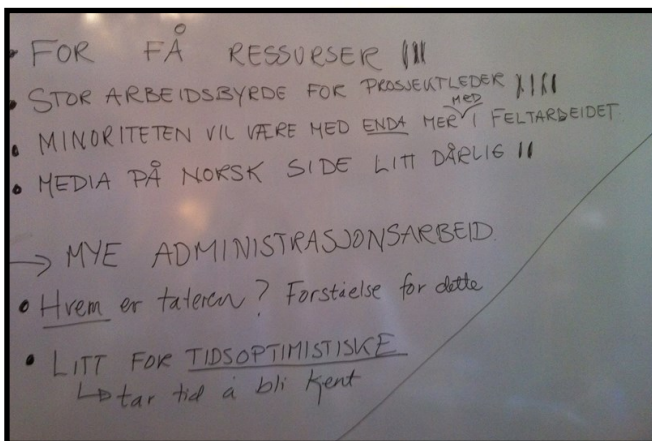
Østfoldmuseene Halden historiske Samlinger är ett litet museum med små personalresurser som inte har möjlig-

het att göra stora satsningar utan externt stöd. Arbetet har under denna period möjliggjorts ekonomiskt genom tre på varandra följande projekt som har haft stöd från EUs gemenskapsinitiativ Interreg. Romanifolket/taternes kulturfond har varit en avgörande finansör och samarbetspart som möjliggjort arbetet under denna tid.

Andra finansörer som bidragit i större och mindre utsträckning Fornyings- og administrasjonsdepartementet, Fritt Ord, Riksantikvaren, Sparebankstiftelsen DNBNor, Halden kommune, Østfold fylkeskommune, samarbeidsparten Glomdalsmuseet og naturligvis Østfoldmuseene själva.

Eftersom vi arbetat även på svensk sida har Bohusläns museum, Statens kulturråd, Västra Götalandsregionen, Dals-Eds kommun, Clara Lachmanns fond för främjande av den skandinaviska samkänslan, Gränskommittén, Värmlands Museum, Örebro läns museum och Letterstedtska föreningen bidragit.

Utöver de ekonomiska insatserna har den viktigaste resursen varit det samarbete som skett mellan resandefolket och museer. Denna bild togs under den utvärdering som 2013 gjordes av projektet Det skandinaviske reisende kartet där Kulturgruppen för resandefolket, Landsorganisasjonen for romanifolket, Taternes Landsforening, Bohusläns museum, Glomdalsmuseet og Østfoldmuseene Halden historiske Samlinger arbetat tillsammans i tre år. Denna grupp, förstärkt med Värmlands Museum och Örebro läns museum arbetade sedan vidare tillsammans. Observera att "For få resurser" var en viktig punkt i utvärderingen. Detta var ett projekt där vi "trollade med knäna" för att genomföra all den verksamhet projektet resulterade i.

Jag uppehåller mig en del vid detta med pengar. Pengar är trist men är förutsättning för att kunna genomföra ett gott arbete. Det handlar om lönedel och handlar om

att resa och att samla människor, något som enligt vår erfarenhet är nödvändigt för att skildra det materiella och det immateriella kulturarvet i allmänhet. Och i synnerhet när det gäller en minoritets kulturarv.

Denna bild är från uppmärksammande av "Romanifolket/taterne (minst) 500 år i Skandinavia" där musiken blev ett sätt att bygga broar mellan resande och majoritetsbefolkning. Vi ik använder alltså musik og hantverk vår förmedling för att skapa möten inom resandefolket og mellan resandefolket og andra. Foto: Svein Norheim, Østfoldmuseene Halden historiske Samlinger

Just att samla människor har varit viktigt. När människor samlas skapas kultur. Det skapas kontakter og nya kulturminnen. Vår upplevelse att det materiella og det immateriella kulturarvet är intimt sammankopplat med varandra. Vid möten mellan människor är berättelser og musik naturliga delar av interaktionen.

Denna plats kallas Skojartrakten eller Buskane. Majoritetens immateriella kulturarv og berättelser blir en del av att berätta minoritetens historia vidare.

Vår huvudinriktning har varit att dokumentera ett materiellt kulturarv i form av fasta kultminnen i landskapet. Uti-

från dessa kulturminnen har berättelser och upplevelser om vad det att vara resande blivit en naturlig del. För vår del är det alltså de muntliga traditionerna och uttryck som omnämns i Unescokonventionen om det immateriella kulturarvet som ligger i fokus.

Till saken hör dessutom att många av resandefolkets fasta kulturminnen genom tiden i mycket "avmaterialiserats" och idag endast existerar i form av minnen och sägner. Det är ofta mycket svårt och ibland till och med omöjligt att i landskapet avgöra att där finns en plats som berättar om resandefolkets närvaro i historien.

I vårt arbete med platser som berättar om resandefolkets kultur och historia har möten mellan resande och fastboende varit en viktig del. Genom att dessa möten skett har berättelser såväl av som om resandefolket dokumenterats. Materialet har använts på www.reisendekartet.no, i föredrag och i artiklar.

Genom att resande och museifolk varit ute tillsammans har unika berättelser samlats in och kanske framför allt spridits i båda riktningar. Här är det Björn Godin Nicholaysen från Lor som berättar inför Tirsdagsklubben i Marker under en dag med platsinventeringar, radioinspelning och föredrag. Denna dag ledde till Kulturdag på Jørnehaugen ett par år senare.

Vi är långt ifrån ensamma om att arbeta med de fasta kulturminnena och berättelserna runt dem. Bohusläns museum var kanske först med platsen Snarsmon. En plats som många andra där resande bodde i hus från mitten av 1800-talet. Men mycket få av de gamla husen finns kvar. Särskilt inte av 1800-talshusen.

Vår utgångspunkt var arbetet med arkeologiska utgrävningar vid platsen Snarsmon i Bohuslän i Sverige och det faktum att den immateriella kulturarvet inte var i fokus under den process som pågick där 2004-2007.

Haugalandsmuseene har gjort en stor insats med kystkulturen. Glomdalsmuseet har tagit upp ämnet och vill vidareutveckla det. Nordøsterdalmuseerna arbetar och det finns säkert fler.

Praktiska kunskaper som takerenstillverkning och –läggning riskerar att försvinna. Denna ränna tillverkades av Gustavsen till husmannsplassen Jørnehaugen i norra Östfold 2013.

Till viss del upplever vi det att berättelserna om tiden då resandelivet var som mest aktivt försvinner. Berättandet om hur det var på farfarsfars tid traderas inte riktigt i samma utsträckning när generationerna inte reser tillsammans på samma sätt längre.

Inte bara kunskapen om "hur det var förr" utan också själva berättarkonsten kan gå förlorad, vilket vore en stor förlust. Det finns fortfarande många mycket skickliga berättare bland resandefolket men och detta berättande

behöver uppmuntras.

Vi vill arbeta vidare aktivt med berättande och vi tror att det är effektivt att göra det i anslutning till de fasta kulturminnena. Eller i situationer där man arbetar aktivt med händerna. Våra erfarenheter från Inventeringar och arkeologiska utgrävningar är att det är då berättande blir mest aktivt. Utmaningen är att finna goda sätt att dokumentera det som berättas samtidigt som det sker aktiviteter runt om.

När en person som Jonny Borge tillverkar knivar uppstår också berättelser om egna och andras minnen av knivtillverkning, användning, handel. (Foto ovan: Svein Norheim, Østfoldmuseene Halden historiske Samlinger)

Dessa kunskaper och berättelser och skildrar kulturarvet. Vi tror på att vidareutveckla de metoder vi har för att berätta om platser och händelser på ett sådant sätt att det går att bevara kunskapen. Vi tror också på att skapa ny kunskap, och detta var en av orsakerna till att vi har önskat att organisera kurser i intervjueteknik och inventeringsmetodik så att resandefolket själva ska stärka sin kultur och själva kan dokumentera sin historia men därmed också sin nutid och sin framtid. Vi tror också att detta ska göras i ett möte mellan resande och majoritet.

Våra utmaningar är ekonomiska resurser. Det saknas inte engagemang men som jag sagt tidigare kostar det pengar att genomföra de idéer som finns.

Vi har under de senaste åren skapat ett ambitiöst projekt där det materiella och immateriella kulturarvet skulle mötas. Vi har sedan den största tilltänkta finansiären vid sidan av Interreg valt att skrinlägga detta projekt oväntat beslutade att inte bidra till projektet. Detta innebär att den märkning av platser och sprida de berättelser som finns om dem i Hedmark som Mari Østhaug Møystad

nämnde igår inte kan genomföras nu och inte i det sammanhang som var planerat.

Detta innebär att vi lämnar tillbaka beviljade de medel vi från olika finansiärer som redan beviljats till det planerade projektet.

Samtidigt fortsätter Østfoldmuseene Halden historiske Samlinger att driva arbetet med romanifolket/taterne som nationell minoritets som en del i den ordinarie verksamheten. Vi anser att minoriteternas kultur och historia ska ses som en naturlig del i den allmänna förmedling museet bedriver. Som en del i planen för att förverkliga detta är att berättelsen om resandefolket i gränsregionen är en del av den nya byutställning som under 2015 öppnade på Fredriksten fästning i Halden. Vår hemsida www.reisendekartet.no hålls i drift och vi uppdaterar med nyheter i mån av tid.

Vi kommer att följa høringsprocessen för NOU:n Assimilering og motstand och att delta i ceremonier som den årliga mötesplatsen vid Skammens stein. Vår ambition är att genomföra fler arrangemang som *Kulturdag på Jørnehaugen* på bilden nedan.

Vi planerar att delta i ett eventuellt kommande projekt i Värmlands finnskog där vi tar in delar av våra projektidéer från vårt skrinlagda projekt. I samband med det är det intressant att Romanifolkets Riksforbund planerar att arbeta med handelsplatser i Finnskogen.

Museet har också bjudits in att delta i ett samarbete med Nafo, *Nasjonalt senter for flerkulturell opplæring*, tillsammans med Taternes Landsforening och Glomdalsmuseet. I detta vill vi bidra genom att visa det materiella kulturarvet i form av platser, som vi samlat mycket information om, för att fylla dem med immateriella upplevelser.

Vid sidan av detta samlar vi naturligtvis kraft för att fram-

över orka satsa på nya projekt igen.

Østfoldmuseenes forventninger Kulturrådet handlar naturligtvis om att ge hjälp till ekonomiska förutsättningar att förverkliga idéer resandefolkets organisationer och vi tillsammans med andra museer utvecklar tillsammans.

Vi tror också på kunskapsökande seminarier. Både med folkgruppen själv som målgrupp för att öka kunskapen om hur de officiella kulturvärlden fungerar. Och i form av kunskapsökande åtgärder riktade till museer och andra organisationer som ännu inte insett styrkan att arbeta med de nationella minoriteternas roll i kulturhistorien såväl materiellt som immateriellt. Nätverksmöten där de organisationer som arbetar med de aktuella frågorna är också viktiga. Det kan ibland bli lite ensamt att inom en större organisation ha ansvaret för arbetet med den kulturella mångfalden.

Vi ser gärna ett samarbete om arrangemang. Framst genom arbetet med Reisendekartet har vi skaffat oss stora

och goda erfarenheter av att arrangera seminarier som skapar möten mellan folkgrupper och organisationer. Sådana möten skapar immateriell kultur.

Foto där annat inte angivits: Bodil Andersson